

ALFRED CORTOT, PORTRETUL UNUI FONDATOR DE ȘCOALĂ

Asist. univ. dr. CRISTINA ELEONORA PASCU
Academia Națională de Muzică „Gheorghe Dima” Cluj-Napoca

Cristina Eleonora PASCU este redactor – PR și asistent universitar doctor în cadrul Academiei Naționale de Muzică „Gheorghe Dima”. Licențiată în specializările Psihologie (Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca), Muzicologie și Pian principal – I. D. (Academia Națională de Muzică „Gheorghe Dima”, Cluj-Napoca), a absolvit programul de masterat în Sinteze muzicologice la aceeași instituție. A lucrat ca profesoară de pian și corepetitoare la Școala de Muzică „Augustin Bena” și ca secretar muzical la Filarmonica de Stat „Transilvania”. De asemenea, a moderat emisiunea *Clujul cultural* a postului clujean Alpha – Prima TV pe parcursul a peste 70 de ediții. Este semnatara a numeroase articole, interviuri, cronici și avancronici în revista *Intermezzo* și în

cotidianul *Făclia*. Din octombrie 2014, este colaboratoare a revistei culturale *Steaua* la rubrica de cronică muzicală. A desfășurat stagii de cercetare în cadrul bursei obținute la universități din Cambridge, Viena, Freiburg, Paris, Malmö.

REZUMAT

Muzician dedicat reformulării peisajului muzical interbelic francez, Cortot a marcat profund devenirea artei muzicale și pedagogiei europene, inclusiv a celei românești. Personalitate cumulativă, artizan desăvârșit al suprafețelor multiple – pianist, profesor, scriitor, om politic –, Cortot a reprezentat una dintre cele mai influente personalități ale artei muzicale. Articolul actual evocă personalitatea sa, prin filtrul datelor biografice, al scrierilor despre el, precum și prin cel al activității sale de profesor. Evidențierea personalității sale se impune cu atât mai mult cu cât anul universitar 2019-2020 a marcat aniversarea la unison a 100 de ani de la înființarea celor două instituții: Academia Națională de Muzică „Gheorghe Dima” și École Normale de Musique de Paris, prestigioasa instituție fondată de el, unde s-au perfecționat numeroși pianiști, profesori clujeni. Depozitari ai învățăturilor sale, aceștia celebrează prin interpretările lor o filiație nobilă.

Cuvinte cheie: *Alfred Cortot, pian, École Normale de Musique, Academia Națională de Muzică „Gheorghe Dima”, aniversare centenar*

Introducere

Muzician dedicat reformulării peisajului muzical interbelic francez, Cortot a marcat profund devenirea artei muzicale și pedagogiei europene, inclusiv a celei românești.

Evidențierea personalității sale se impune cu atât mai mult cu cât anul universitar 2019-2020 a marcat aniversarea la unison a 100 de ani de la înființarea celor două instituții: Academia Națională de Muzică „Gheorghe Dima” și École Normale de Musique de Paris. Numeroși pianiști, profesori clujeni s-au perfecționat la prestigioasa instituție pariziană și au participat la cursurile sale de măiestrie. De aceea, evocarea personalității lui Cortot se impune ca o datorie de onoare, un important moment de anamneză, dictat de calendar.

1. Biografie

Numeroși cercetători au abordat subiectul vieții lui Alfred Cortot, sondând dintr-o diversitate de perspective personalitatea multilaterală a acestuia.¹ Fiecare a contribuit la relevarea realizărilor artistului, a aurei sale ce continuă să lumineze și în prezent noile generații, datorită numeroaselor sale scrieri, înregistrări, ediții adnotate ale unor partituri, precum și celebrelor sale cursuri de măiestrie. De aceea, vom prezenta într-o formulă comprimată datele sale biografice, acest fragment constituindu-se într-un pandant la scrierile deja existente.

Alfred Cortot s-a născut în 1877, la Nyon. Bernard Gavoty remarcă faptul că la baza alegerii carierei sale a stat dorința părinților de a-și orienta fiul spre artă, și nu neapărat preferințele sau aptitudinile copilului. Aceștia considerau că pasiunea și răbdarea sunt suficiente pentru a izbuti în orice activitate; o idee, desigur, discutabilă, dar în acest caz confirmată de evoluția ulterioară a tânărului, care astfel a urmat studiul pianului la Conservatorul din Paris, cu Émile Decombes (discipol al lui Chopin) și Louis Diémer. Un prim succes important reputat a fost un *Premier Prix* la pian obținut la vârsta de 19 ani. Debutul său ca solist a avut loc un an mai târziu, în 1897, la *Concerts Colonne*, unde a interpretat *Concertul nr. 3 pentru pian și orchestră*, op. 37 de Beethoven. A fost o prestație artistică impresionantă, primită cu mult entuziasm de către public și cronicari, care avea să precedă o lungă serie de reușite.

Totuși, Alfred Cortot a simțit că nu îi este suficientă claviatura pentru a-și exprima emoțiile. După ce a câștigat *Premier Prix*, casa Pleyel i-a oferit o excursie la Bayreuth, unde a cunoscut-o pe Cosima Wagner, fiica lui Liszt și văduva lui Richard Wagner. În tinerețe, el dorea să devină dirijor, iar descoperirea muzicii

¹ Bernard Gavoty, François Anselmini și Rémi Jacobs, Jean-Luc Tingaud, Inès Taillandier-Guitard, Taylor Karen.

compozitorului german a acutizat în el acea dorință. Astfel, momentul Bayreuth a avut un efect catalizator, fiind locul unde el și-a început cariera dirijorală în 1898, ca asistent al lui Felix Josef von Mottl și Hans Richter. Această experiență a determinat pregătirea solidă ce urma a fi fructificată la puțin timp după aceea în capitala Franței, unde dirijează în anul 1902 *Amurgul zeilor* și *Tristan și Isolda*.

Proiectele sale ca dirijor nu au diminuat activitatea ca pianist. După succesul răsunător cu *Tristan*, muzicianul a reluat studiul pianului, manifestând un interes deosebit pentru cultivarea muzicii camerale. În 1905, împreună cu Jacques Thibaud și Pablo Casals, a alcătuit un trio devenit celebru, ansamblu care s-a aflat în prim-planul vieții muzicale timp îndelungat, până în anul 1944.

În perioada 1907-1923, Alfred Cortot a predat la Conservatorul din Paris, unde a format discipoli, care îi vor călca pe urme în privința măiestriei interpretative: Clara Haskil, Yvonne Lefébure, Magda Tagliaferro, Marcelle Meyer, Vlado Perlemuter. Desele sale turnee în Europa și SUA au făcut imposibilă practicarea exclusivă a activității didactice. De aceea, Cortot a fondat în 1919 École Normale de Musique, unde a stabilit programa didactică ce cuprindea materii dintre cele mai diverse, cu un accent special pe istoria și teoria muzicii.²

Repertoriul abordat de Cortot cuprindea o largă arie stilistică, de la Purcell la Stravinski, deși centrul de greutate l-a constituit muzica romantică, pentru care a avut o preferință declarată. Remarcăm în mod deosebit afinitatea sa pentru muzica lui Chopin, a cărui operă a imprimat-o în întregime. Despre studiile, baladele, preludiile, valsurile bardului polonez, Cortot a ținut conferințe de înalt nivel, gândurile sale fiind cuprinse într-o carte de referință, *Aspects de Chopin*, publicată în 1949 la Editura Albin Michel.

Numărul înregistrărilor pe disc a fost considerabil, cuprinzând multe lucrări de referință (doar Arthur Rubinstein i-a întrecut performanța). Prin interpretările sale, atât ca solist, cât și ca membru al trioului amintit, Cortot a uimit publicul cu delicatețea sa de substanță lirică, noblețea și extraordinara varietate a timbrului pianistic.

A fost un pionier în abordarea muzicii franceze contemporane, a dedicat trei volume promovării acesteia; subtilitatea analizelor cuprinse în cele 500 de pagini ale volumelor, precum și înregistrările cu piese de Debussy și Ravel, conturează profilul ideal al interpretului muzicii franceze. Pe lângă cei doi mari impresioniști, muzica lui César Franck, Gabriel Fauré, Emmanuel Chabrier, Paul Dukas, Vincent d'Indy, Florent Schmitt, Maurice Emmanuel, Albert Roussel, Erik Satie este analizată și comentată în paginile cărții lui Cortot, într-o manieră ce relevă capacitatea de analiză profundă a pieselor, absolut necesară înțelegerii evoluției artei pianistice și întru

² Un aspect care particularizează personalitatea lui Cortot a fost reforma sistemului de învățământ muzical francez. École Normale de Musique, instituția întemeiată de el, a devenit o contrapondere consistentă la cea a Conservatorului, având o influență puternică asupra sistemului educațional francez, influență care se remarcă și în zilele noastre.

totul relevantă pentru demersul interpretativ. Din bogăția de cărți, articole, prefete, partituri adnotate, deducem că pentru Cortot scrisul se situa în imediata prelungire a artei interpretative, fiind un liant între artistul de pe scenă și public: „Cărțile mele sunt însemnările unui interpret ce dorește să-și împărtășească impresiile și să creeze la auditorii operelor pe care el le îndrăgește o stare de receptivitate asemănătoare cu a lui. Ele nu urmăresc atât rigoarea analizei muzicale și ingeniozitatea considerației estetice, cât expresia caracterului poetic al compozițiilor de care se ocupă.”³ Cortot a alcătuit și a îngrijit ediții ale lucrărilor de Chopin, Schumann și Liszt, publicate de editura pariziană Salabert. Ele sunt considerate ideale *éditions de travail* și includ utile exerciții tehnice. Scrierile sale au avut o valoare pedagogică deosebită, de mare impact, atât în timp – ele fiind valabile și astăzi –, cât și geografic, de vreme ce au fost adoptate în întreaga lume și continuă să fie considerate lucrări de referință în spectrul bibliografic universal.

Cunoștințele și afinitatea sa pentru cultura germană i-au înlesnit colaborarea cu autorități din țara vecină, în 1940-1944, atunci când armata germană a ocupat Franța. Dincolo de activitatea artistică, Alfred Cortot a acceptat funcții în guvernul de la Vichy, fapt ce i-a deschis perspectiva susținerii unor concerte în Germania. Aceste „alunecări”, de neiertat în ochii regimului din țara sa, au determinat considerarea lui de către societatea franceză drept *persona non grata*⁴. Și-a continuat, însă, proiectele cu același devotament și a părăsit activitatea la catedră abia în 1961, anul pensionării sale.⁵

Alfred Cortot a fost un pasionat colecționar de autografe, literatură, ediții princeps, scrisori, portrete, monede și timbre filatelice. După moartea sa, imensa colecție de partituri a fost preluată și împărțită între British Museum din Londra, Newberry Library din Chicago și Universitatea Berkeley din California.

2. Cortot în oglinda biografiilor

Pornind de la mărturiile sale, de la importanța pe care o avea în ecuația vieții sale activitatea de profesor și mentor, de formator de talente, am încercat să găsim cheia potrivită de interpretare a biografiei sale.

³ Alfred Cortot, „Prefață”, în *Muzica franceză pentru pian*, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1966, p. 4.

⁴ Alfred Cortot a avut o colaborare strânsă cu dirijorul german Wilhelm Furtwängler. În timpul războiului, când dirijorul l-a invitat pe Cortot să dea concerte în Germania, pianistul a răspuns favorabil; a dat primul său concert gratuit în Foaierul francez din Berlin și a cântat zilnic pentru prizonierii francezi. Astfel, Cortot a devenit primul muzician francez care a cântat în Germania nazistă; totodată, a întreprins două turnee în această țară, în iunie și noiembrie 1942, ce vor fi în cele din urmă foarte controversate.

⁵ În anii 1940-'41, Cortot a condus mai multe misiuni în cadrul Secretariatului General de Arte Frumoase. După război, el își recapătă statutul de pianist internațional, oferind între 1945 și 1958 aproape o mie de concerte în întreaga lume. În 1952, Japonia dă chiar și numele său uneia dintre insulele sale – Cortoshima.

Termenul grecesc pentru a educa pe cineva este *rythmízomai*; a educa implică așadar ideea de a „ritma” pe cineva, de a-i conferi o anumită regularitate dinamică, de a-i regla pasul. Această identificare a educației cu ritmul, cu așezarea omului într-o ordine care-l face să aibă un portret coerent, viu, este esențială pentru înțelegerea rostului educației.

Viața lui Cortot este strâns legată de ideea de educație, de mentorat, de armonie și coerență ritmică, ancorată în cadența unor intersecții fericite. Cortot nu a fost un copil-minune, ci un rod al „întâlnirilor miraculoase” din viața lui. A fost, pe de o parte, rodul educației alese oferite chiar de familia lui, devenind apoi un educator fin la rândul său, care conferea ritm și înțeles discipolilor săi. Este important de subliniat faptul că și el, la rândul lui, a fost prototipul dascălului ce lăsa spațiu ritmului personal de dezvoltare a fiecărui student, în concordanță cu ideea conform căreia mijloacele trebuie să le descopere fiecare student pentru sine. Aceasta, de altfel, este marea teză a iluminismului european. Individul trebuie să iasă din „minoratul” gândirii, trebuie să raționeze pe cont propriu. Practic, fiecare individ își este sieși materia primă cu care are de lucrat toată viața, iar educația, prin profesorii pe care îi angrenează, e „brânciul” binevoitor primit din afară.

De aceea, cheia de lectură a biografiei sale este cea a devenirii sale sub aspectul „întâlnirilor miraculoase” (reale și spirituale) care i-au marcat evoluția. Émile Decombe (profesorul care l-a descoperit și i-a oferit șansa să asiste la orele lui, la Conservator), Edouard Reisler⁶, Auguste Mangeot (cofondator al École Normale de Musique), Pablo Casals, Jacques Thibaud (colegii lui din trio) sunt nume „traduse” în întâlniri privilegiate, care au marcat parcursul uman și artistic al lui Cortot. Sub aspect spiritual, Chopin, Schumann, Wagner au fost cei care i-au marcat decisiv căutările artistice și cărora muzicianul le-a dedicat mare parte din energia sa interpretativ-pedagogică.

Se impune să facem o ultimă mențiune în acest context al devenirii, prin intersecția fericită a destinelor. Este necesar un orizont al așteptărilor, ca o precondiție a întâlnirilor; „ca să poți întâlni pe cineva, trebuie să ai o direcție a așteptării”⁷. Alfred Cortot a fost omul tenace, studios, disciplinat, cu o mare putere de muncă – așa cum chiar el mărturisește în interviuri –, mânat de pasiune, dragoste de muzică și oameni, care a știut să valorifice șansele ivite.

Toate aceste influențe s-au coagulat într-o viață armonioasă, desfășurată sub semnul vocației de muzician, în care, printre multe și felurite realizări, strălucesc și acelea de dascăl și reformator al sistemului de învățământ francez.

⁶ Într-o epocă a adulațiilor wagneriene, Cortot se înscrie pe linia acestei mode, oferind parizienilor, alături de Edouard Reisler, o serie de concerte la două pianе, în care cei doi interpretau aranjamente ale lucrărilor de Wagner.

⁷ Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, *Dialoguri de duminică. O introducere în categoriile vieții*, Editura Humanitas, București, 2015, p. 176.

Lucrări de muzicologie, XXXV/2, 2020

3. Pianistul: opțiuni interpretative

El căuta opiumul în muzică
Daniel Barenboim

Activitatea artistică a lui Cortot s-a desfășurat pe parcursul a mai bine de șase decenii, îmbinându-se armonios cu cea de pedagog. Apogeul carierei sale l-a atins în perioada interbelică: atunci a dat cele mai multe concerte, a susținut numeroase conferințe, a scris majoritatea lucrărilor sale teoretice, a făcut peste 150 de înregistrări și a fondat prestigioasa Școală care îi poartă numele.

Având în vedere personalitatea artistică proteiformă a lui Alfred Cortot, ne este destul de dificil să-l caracterizăm din punct de vedere interpretativ, cu atât mai mult cu cât prestațiile sale scenice au fost inegale valoric (lucru, desigur, firesc în parcursul profesional al unui muzician). Profesorul Philippe Cassard îl consideră pe Cortot relevant ca pianist până în anii 1940, cu un palmares impresionant, valoros, cu concerte, înregistrări foarte bune, de referință. O dată cu implicarea în activitatea politică, energia, timpul și calitatea acestora, orientate în direcția activității pianistice au scăzut, ceea ce s-a resimțit în calitatea prestațiilor sale artistice.

4. Cortot, filosof al interpretării pianistice

Dacă ar fi să decantăm principalele aspecte specifice personalității artistice ale lui Alfred Cortot, prima sa mare calitate, care l-a distins în raport cu alți pianiști ai vremii lui, a fost aceea de gânditor, de *filosof al interpretării pianistice*. A fost calitatea primordială, iar filosofia, problematizarea, a fost idealul său în interpretare, scopul ultim al cântatului la pian. Absolut tot ceea ce trăia, învăța, exersa, simțea, citea era conjugat cu țelul său, acela de a îngloba muzica în ceva mai înalt decât o execuție mecanică a pieselor. Ceea ce explică convergențele sinestezice ale comentariilor sale pedagogice. Colegul său, maestrul Alfredo Casella, a subliniat acest aspect: „Cortot reprezintă cazul foarte rar al unui om care *gândește* în fața claviaturii”⁸ [s. n.]. Acest lucru se află în strânsă legătură cu vastul bagaj informațional. Alfred Cortot a fost un *uomo universale*, un spirit renescentist, dedicat cunoașterii lumii.

Demersul de cercetare istoriografică, pe care acesta îl inițiază, înglobat în demersul interpretativ, se corelează cu tendința cultural-științifică a vremii sale în domeniul muzical. Cortot și-a început cariera pedagogică și interpretativă într-o perioadă în care istoria muzicii se cristalizase ca știință în sine. Era vremea scrierilor lui Romain Rolland, André Pirro, Paul-Marie Masson, iar înainte de ei, a celor semnate de Louis-Albert Bourgault-Ducoudray, profesor de istorie și teorie muzicală la Conservator din anul 1878. De asemenea, în vremea lui Cortot se iveau

⁸ „Cortot réalise le cas très rare d'un homme qui *pense* devant le clavier” [s. n.]. Alfredo Casella, *apud* Bernard Gavoty, *Alfred Cortot. Biographie*, Editura Buchet/Chastel, Paris, 1977, p. 290.

zorii a ceea ce numim astăzi interpretarea istoric-informată; adică acea conștiință muzical-istorică, ce se traducea printr-un interes crescând pentru muzica veche, pentru instrumentele de epocă, interpretarea în spiritul și stilul specific acesteia, un interes intens cultivat de Louis Diémer și, mai apoi, de clavecinista Wanda Landowska, profesoară la Școala Normală din Paris. În această privință, Cortot nu urmărea atât de mult să obțină sonoritatea originală (deși și aceasta era foarte importantă), cât să înțeleagă și să cuprindă în interpretarea sa gândirea originală.

Cortot evocă în scrierile sale un aspect destul de rar, invocat de către alți maeștri ai pianului: *dimensiunea spirituală*, valențele religioase ale muzicii. Într-o lume a secolului al XIX-lea în care „Dumnezeu este mort” (așa cum declara Nietzsche în 1882), Cortot înțelege și avansează atât ideea interpretării pianistice ca o nouă formă de raportare la divinitate, cât și a concertelor ca o manifestare a comuniunii. În cursurile și scrierile sale, făcea adeseori trimitere la acest aspect, la misiunea aproape sacerdotală a muzicianului, considerând că această profesie se situa în prelungirea unei datorii sacre. „Muzica trebuie să fie contagioasă, în mod periculos, sublim. [...] Trebuie, fără oprire, fără odihnă, să încercați să descoperiți secretul său, să-i aduceți cu o inimă înflăcărată toate resursele imaginației și ale iubirii voastre. Și lucrările pe care le interpretați, cu această înțelegere în fiecare zi tot mai adâncă a misterului profund al artei, pot naște, într-un moment sacru al studiilor voastre, acest fior interior care te face să presimți apropierea adevărului artistic. În acea zi, tehnica voastră va progresa, fără să vă îndoiiți de aceasta, mai eficient decât luni de exerciții fără scop, de game fără finalitate, de virtuozitate sterilă. Ea va deveni în sfârșit mijlocul și nu scopul, iar această necesitate morală în slujba căreia vă veți pune degetele, aceea de a exprima gândurile voastre, vă va permite să fiți un interpret și nu un executant”⁹. Cortot plasa activitatea de pianist în prelungirea unei misiuni de natură morală, sacră, sfântă, cu implicații spirituale. În viziunea sa, un pianist este, mai presus de toate, un muzician, iar un muzician este o entitate superioară, care trece mesajul compozitorului prin filtrul imaginației sale, al universului său afectiv, cognitiv, spiritual.¹⁰

5. Cortot – profesorul

5. 1. Sfaturi către tinerii profesori

Alfred Cortot avea câteva repere clare și importante în ceea ce privește educația și mijloacele sale pedagogice. Într-o broșură redactată pentru studenții Școlii Normale, care studiau pentru a deveni profesori, apar următoarele recomandări:

⁹ Alfred Cortot *apud* Jeanne Thieffry, „Les Cours d’Interprétation à l’Ecole Normale de Musique”, în *Le Monde musical*, nr. 11-12, anul 33, 1922, p. 210.

¹⁰ Pe piatra funerară a lui Cortot scrie: „Alfred Cortot: muzician”.

1. „Porniți întotdeauna de la principiul că elevul trebuie câștigat pentru cauza muzicii; studenții slabi sunt onoarea profesorilor buni. Nu există niciun merit în dezvoltarea talentului unui elev înzestrat, dar există o bucurie infinită în a stârni într-o personalitate recalcitrantă gustul muzicii și inteligența interpretării;
2. Să fiți iubiți de elevi. Nu uitați că, în special pentru începători, dorința de a-i face pe plac profesorului lor și de a obține un cuvânt de încurajare depășește în general valoarea intrinsecă a efortului lor;
3. Exersarea muzicii, regulile sale complicate, dificultatea fără plăcere muzicală a primelor contacte cu instrumentul pot apărea de o inutilitate absolută, dacă nu se oferă o perspectivă și exemple atractive;
4. Stabiliți pentru toți elevii sentimentul de corectitudine absolută. Nu arătați preferințe personale sau lipsă de interes. Toți elevii au dreptul la aceeași atenție din partea profesorului;
5. Trebuie să vă abțineți de a ridiculiza greșelile unui elev în fața colegilor de clasă. Încurajați, nu dezarmați;
6. Faceți-i să iubească muzica în general, nu doar pianul;
7. Nu uitați, felul în care predați va fi model pentru discipolii voștri în activitatea lor ulterioară ca profesori”.¹¹

Dincolo de rigoarea și de eficiența lor, principiile lui Cortot reflectă rafinamentul său psihologic, ce secondea în permanență abordarea sa pedagogică. Sfaturile sale țintesc spre obiective precise, vizând toți parametrii de care trebuie să se țină cont în evoluția pianistică a elevului: tehnic, interpretativ și metodic. Aceste principii practice erau temelia unei misiuni speciale pe care o avea profesorul, care trebuia nu doar să susțină „lecții de pian”¹² – aceasta este o expresie față de care Cortot avea oroare. El prefera să folosească expresia „lecții de dragoste pentru artă”.

Cortot considera că ceea ce descoperi singur este cel mai valoros, îi sfătuia pe elevi să gândească, îi învăța să învețe: să distingă esențialul dintr-o partitură, să știe să facă o fișă cu punctele și subpunctele ei de analiză, să organizeze o temă pe structuri logice ca să poată realiza o expunere coerentă.

De altfel, Cortot apelează la o metaforă pe care se întemeiază multe dintre abordările educației, metafora agrară: mintea este concepută inițial ca un teren viran, necultivat. Școala, învățătorul în sens generic, vine și se ocupă de acest sol necultivat, îl irigă, îi dă îngrășămintele potrivite, acumulările culturale ale omenirii, îl face rodnic, transformă un măr sălbatic într-un măr cultivat.¹³

Toate aceste idei erau aplicate de Cortot în cursurile sale de măiestrie, cursuri ce se constituiau în adevărate evenimente ale lumii muzicale.

¹¹ Bernard Gavoty, *op. cit.*, pp. 314-315.

¹² *Idem*, p. 311.

¹³ Din cultură a pământului, *cultus agrorum*, educația devine cultură spirituală: *cultura animae* (Cicero).

5.2 Cursurile de măiestrie

Cursurile de interpretare desfășurate la École Normale au reprezentat o noutate în peisajul învățământului muzical francez. Acestea au fost organizate la inițiativa lui Auguste Mangeot, o inițiativă care a coagulat nume mari ale pedagogiei și artei interpretative și a adus prestigiu Școlii.

În fiecare lună de iunie sau iulie, timp de trei săptămâni, în sala de concerte a École Normale de Paris, se întruneau zeci de interpreți din numeroase țări și aproape cinci sute de auditori, toți nerăbdători să audă ideile lui Cortot despre Romantism sau despre literatura franceză pentru pian. Adesea participanții stăteau chiar pe scenă, în spatele lui Cortot și al celor două pianе de concert Pleyel – nu doar pentru a avea o imagine bună a metodelor, ci și din motive de spațiu. Cortot a permis ca anumite cursuri să fie publicate; ele sunt destul de detaliate și relevă fidel atmosfera. A vorbit pe larg, a explicat puncte tehnice, dar mai ales a explicat spiritul esențial al muzicii, pe care el căuta să-l comunice unui public pasionat.

Parcurgând documentele școlii și mărturiile absolvenților, realizăm că o lecție de pian susținută de Alfred Cortot era o pledoarie pentru farmecul inegalabil al artei. Înainte de a atinge clapele, era foarte importantă asimilarea la nivel cognitiv a muzicii. În acest sens, ca un preambul la momentul interpretării pianistice, Cortot solicita interpreților o analiză complexă a lucrărilor. Studenții care doreau să îi cânte, trebuiau să realizeze o fișă analitică a lucrării pe care urmau să o interpreteze. Aceasta presupunea următoarele date: nume, prenume, data, locul de naștere și de deces al compozitorului; naționalitatea compozitorului; titlul lucrării, numărul de opus, data și dedicatorul; circumstanțele în care a fost compusă lucrarea (din cele mărturisite de compozitor); particularități ale piesei (analiză armonică, influențe, analogii, filiații); caracterul și sensul lucrării (în opinia interpretului); comentariu estetic și tehnic, sfaturi pentru studiu și interpretare.

Cu toate că maestrul era exigent în privința elaborării acestor texte de către tinerii interpreți, scopul urmărit de el nu era o disecție rece a partiturii, ci acela de a le dezvolta imaginația, simțul critic personal, capacitatea de a argumenta, ca un demers de comprehensiune a lucrării în complexitatea sa. După corectarea notițelor în plen, se trecea la interpretarea piesei. Așa cum recomanda, Cortot asculta piesa fără întrerupere, cu cea mai mare atenție. Calmul, răbdarea sa infinită, discreția sa în acele momente de mare tensiune emoțională pentru tinerii interpreți, confereau încredere și curaj chiar și celor mai timizi dintre ei.

Cortot considera că emoția unei epoci se traduce prin intermediul oamenilor săi de geniu. Astfel, întrebările la care trebuiau să răspundă studenții se nuanțau: care este data compoziției? Care au fost evenimentele marcante din acea perioadă? Cum se situează această lucrare în creația generală a compozitorului? Care sunt compozițiile anterioare, precum și cele ulterioare? Care sunt influențele stilistice? Există analogii posibile cu alte lucrări? În ce circumstanțe a fost scrisă lucrarea? Cu ce scop? Cui i-a fost dedicată?

Despre compozitor, Cortot recomanda un plan de cercetare asemănător: care este naționalitatea sa, educația? Care sunt evenimentele care i-au marcat viața? Unde a călătorit și ce a vizitat? A trăit și a compus în alte țări? Care au fost lecturile, care l-au influențat? A lăsat compozitorul însemnări sau scrisori despre lucrările publicate?

Toate aceste ramificații ale demersului investigativ convergeau spre o interpretare autentică, istoric-informată, atât de necesară actului interpretativ.

Poate că sunt muzicologi, teoreticieni care contestă abordarea lui Cortot, care consideră că înțelegerea muzicii se realizează nu prin cunoaștere, ci prin trăire. Însă așa cum considera muzicologul Francisc László, abordarea teoretică a fenomenului muzical este benefică, facilitând chiar și prin înțelegerea relativă și parțială, trăirea acestuia.¹⁴

Prin activitatea sa complexă – pianist, pedagog, scriitor – Alfred Cortot a fost unul dintre cei mai influenți muzicieni ai secolului XX. Marele muzician a fost un ambasador cultural dedicat, cutezător, vizionar. Prin muzică, el a creat între cele două instituții de artă, Academia de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca și École Normale de Musique de Paris, punți care dăinuie și astăzi.

BIBLIOGRAFIE

- ANSELMINI, François, RÉMI, Jacobs**, *Alfred Cortot*, Editura Fayard, Paris, 2018
- BARENBOIM, Daniel**, *O viață în slujba muzicii*, Editura Humanitas, București, 2015
- CORTOT, Alfred**, *Muzica franceză pentru pian*, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1966
- GAVOTY, Bernard**, *Alfred Cortot, Biographie*, Editura Buchet/Chastel, Paris, 1977
- LÁSZLÓ, Francisc**, „Ars musicologica – mousike și logos, exerciții și experiențe de cartografiere a muzicalității”, în *Poetica muzicală*, ed. Oleg Garaz, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2003, pp. 145-169. Accesibil în format digital la [https://www.academia.edu/11403127/Ars Musicologica -
_Logos %C5%9Fi Mousike](https://www.academia.edu/11403127/Ars_Musicologica_-_Logos_%C5%9Fi_Mousike)

¹⁴ Muzicologul lansează chiar o paralelă a muzicii cu știința despre Dumnezeu: „Tot ce s-a spus despre El în cursul mileniilor nu este decât o mulțime de contribuții minore în comparație cu măreția Lui. Teologia nu-L va explica niciodată exhaustiv pe Dumnezeu. Dacă ființa Lui ar putea fi explicată de teologie, El ar înceta să fie Dumnezeu. [...] muzica este un fel de divinitate, un absolut incognoscibil, ceea ce însă nu înseamnă că nu avem obligația morală de a ne apropia de ea, cât putem, cu mijloacele și metodele noastre pedestre de cunoaștere. Sufăr mai puțin de imensa distanță care mă desparte de înțelegerea totală a muzicii, decât mă bucur de pașii pe care îi fac spre ea”, într-un interviu realizat de Oleg Garaz, „Ars musicologica – mousike și logos, exerciții și experiențe de cartografiere a muzicalității”, în *Poetica muzicală*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2003, p. 155. Accesibil în format digital la [https://www.academia.edu/11403127/Ars Musicologica -
_Logos %C5%9Fi Mousike exerci%C5%A3ii %C5%9Fi experien%C5%A3e ale me%C5%9Fte%C5%9Fugului de cartografiere muzical%C4%83 interviu cu muzicologul Laszlo Ferenc text publicat %C3%AE n volumul Poetica muzical%C4%83 %C3%AE n convorbiri Editura Casa C%C4%83r%C5%A3ii de %C5%9Eti%C5%A3%C4%83 Cluj-Napoca 2003 pp. 145-169](https://www.academia.edu/11403127/Ars_Musicologica_-_Logos_%C5%9Fi_Mousike_exerci%C5%A3ii_%C5%9Fi_experien%C5%A3e_ale_me%C5%9Fte%C5%9Fugului_de_cartografiere_muzical%C4%83_interviu_cu_muzicologul_Laszlo_Ferenc_text_publicat_%C3%AE_n_volumul_Poetica_muzical%C4%83_%C3%AE_n_convorbiri_Editura_Casa_C%C4%83r%C5%A3ii_de_%C5%9Eti%C5%A3%C4%83_Cluj-Napoca_2003_pp._145-169), accesat la data de 01. 09. 2020.

Cristina Eleonora Pascu

Alfred Cortot, portretul unui fondator de școală

[exerciții și experiențe ale meșteșugului de cartografiere muzicală](#)
[interviu cu muzicologul Laszlo Ferenc](#)
[text publicat în volumul Poetica muzicală în convorbiri Editura Casa Cărții de Știință Cluj-Napoca 2003 pp. 145-169](#)

PLEȘU, Andrei, LIICEANU, Gabriel, *Dialoguri de duminică. O introducere în categoriile vieții*, Editura Humanitas, București, 2015

TAYLOR, Karen M., *Alfred Cortot. His Interpretive Art and Teachings*, teză de doctorat, University of Indiana, 1988

THIEFFRY, Jeanne, „Les Cours d'Interprétation à l'Ecole Normale de Musique”, în *Le Monde musical*, nr. 11-12, anul 33, 1922